

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ПОЛІСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет лісового господарства та екології
Кафедра загальної екології

Кваліфікаційна робота
на правах рукопису

ПОЛОНСЬКА АНАСТАСІЯ ВІТАЛІЙВНА

УДК 504.054:314.18

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
ІНТЕГРАЛЬНА ОЦІНКА СТАЛОГО РОЗВИТКУ ЄМІЛЬЧИНСЬКОГО
РАЙОНУ

101 «Екологія»

Подається на здобуття освітнього ступеня магістра

Кваліфікаційна робота містить результати власних досліджень.
Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на
відповідне джерело

(підпис, ініціали та прізвище здобувача вищої освіти)

Науковий керівник:
Герасимчук Людмила Олександрівна
доцент, к.с.-г.н.

Житомир – 2020

АНОТАЦІЯ

Полонська А. В. Інтегральна оцінка сталого розвитку Ємільчинського району. – Кваліфікаційна робота на правах рукопису.

Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня магістра за спеціальністю 101 – екологія. – Поліський національний університет, Житомир, 2020.

Здійснено інтегральну оцінку сталого розвитку Ємільчинського району за період 2010 – 2019 рр. за індикаторами екологічної, економічної та соціальної компонент. Встановлено, що інтегральний показник сталого розвитку у періоди 2011 – 2014 рр. та 2016 – 2019 рр. характеризувався достатнім рівнем, а в 2010 та 2015 р. – недостатнім. Рівень інтегрального показника сталого розвитку на 35,6% обумовлений значеннями індикаторів соціальної сфери, на 32,4% екологічної та на 32% економічної сфер. Мінімальні значення індикаторів сталого розвитку екологічної, економічної та соціальної сфер сталого розвитку району мали місце у 2010 та 2015 роках. Визначені кореляційні зв'язки між досліджуваними показниками-індикаторами. На показники, що характеризуються низьким, незадовільним та недостатнім рівнем індексів у всіх аналізованих сферах, необхідно звернути увагу органам влади для забезпечення стабільного сталого розвитку Ємільчинського району. В загальному простежується тенденція до підвищення значень показника сталого розвитку, що свідчить про правильний вибір траєкторії органами влади Ємільчинського району.

Ключові слова: екологічні, соціальні та економічні індикатори, достатній рівень.

SUMMARY

Polonska A. V. Integral assessment of sustainable development of Yemilchyn district. – Manuscript qualification work.

Qualification work with a high qualification of the master's degree of specialization 101 – ecology. – Polissya National University, Zhytomyr, 2020.

An integrated assessment of sustainable development of Yemilchyn district for the period 2010 – 2019 according to indicators of ecological, economic and social components. It is established that the integrated indicator of sustainable development in the periods 2011 – 2014 and 2016 – 2019 was characterized by a sufficient level, and in 2010 and 2015 – insufficient. The level of the integrated indicator of sustainable development by 35.6% is due to the values of indicators of the social sphere, 32.4% of the ecological and 32% of the economic spheres. The minimum values of indicators of sustainable development of ecological, economic and social spheres of sustainable development of the district took place in 2010 and 2015. Correlations between the studied indicators have been identified. The indicators characterized by low, unsatisfactory and insufficient level of indices in all analyzed areas should be paid attention to the authorities to ensure stable sustainable development of Yemilchyn district. In general, there is a tendency to increase the values of the indicator of sustainable development, which indicates the correct choice of trajectory by the authorities of Yemilchyn district.

Key words: ecological, economic and social indicators, sufficient level.

ЗМІСТ

	Стор.
ВСТУП	6
РОЗДІЛ 1. СТАЛИЙ РОЗВИТОК ЯК НЕОБХІДНА УМОВА ІСНУВАННЯ	9
1.1. Поняття сталого розвитку	9
1.2. Сучасні дослідження сталого розвитку	10
РОЗДІЛ 2. ПРОГРАМА ТА МЕТОДИКА ПРОВЕДЕННЯ ДОСЛІДЖЕНЬ	12
2.1. Програма проведення досліджень	12
2.2. Методика проведення досліджень	13
РОЗДІЛ 3. ОЦІНКА КОМПОНЕНТ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ЄМІЛЬЧИНСЬКОГО РАЙОНУ	15
3.1. Екологічна сфера	15
3.2. Економічна сфера	20
3.3. Соціальна сфера	23
РОЗДІЛ 4. ІНТЕГРАЛЬНИЙ ПОКАЗНИК СТАЛОГО РОЗВИТКУ ЄМІЛЬЧИНСЬКОГО РАЙОНУ	30
ВИСНОВКИ	34
ПРОПОЗИЦІЇ	36
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	37

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. З 90-тих років питання сталого розвитку не втрачає своєї актуальності і залишається у зоні уваги світової спільноти науковців [1-18, 24-27, 34-44].

Досліджень стосовно сталого розвитку проведено досить багато. Проте, увагу дослідників більше привертають питання сталого розвитку великих міст та регіонів [9, 11, 17, 27, 32]. Досліджень стосовно адміністративно-територіальних одиниць областей України проведено вкрай мало. На думку Mayer Н. та Knox Р. (2010) наслідки глобалізації дедалі більше відбиваються на малих містах та сільських населених пунктах, з'являються транснаціональні низові рухи для задоволення потреб, викликів та можливостей громад таких територій [36]. Саме від рівня розвитку окремих адміністративно-територіальних одиниць та політики місцевих органів влади залежить рівень розвитку окремих регіонів та держави в цілому.

Мета і завдання досліджень. Метою досліджень стала інтегральна оцінка сталого розвитку Ємільчинського району протягом 2010 – 2019.

Відповідно до встановленої мети, передбачалося вирішення таких завдань:

- дослідження динаміки індикаторів екологічної, економічної та соціальної компонент сталого розвитку Ємільчинського району за період 2010 – 2019 років;
- розрахунок стандартизованих індексів індикаторів екологічної, економічної та соціальної сфери, які характеризують сталий розвиток Ємільчинського району та аналіз їх динаміки протягом досліджуваного періоду;
- визначення та аналіз узагальнених індексів екологічної, економічної та соціальної сфер та інтегрального показника сталого розвитку Ємільчинського району за період 2010 – 2019 років;

- визначення кореляційних зв'язків між досліджуваними індикаторами та інтегральним показником сталого розвитку Ємільчинського району.

Об'єкт дослідження – сталий розвиток Ємільчинського району Житомирської області впродовж 2010 – 2019 рр.

Предмет дослідження – індикатори екологічної, економічної та соціальної складових сталого розвитку Ємільчинського району.

Методи дослідження. При виконанні кваліфікаційної роботи використовувалися описовий, порівняльний, розрахунковий (приведення показників до стандартизованих значень та визначення індексів сталого розвитку, визначення середніх значень для кожної сфери сталого розвитку та інтегрального показника), графічний методи, а також метод кореляційного аналізу, групування та узагальнення.

Інформаційною базою стали матеріали ГУ статистики у Житомирській області, представлені у щорічниках [30].

Наукова новизна одержаних результатів: вперше здійснено оцінку сталого розвитку Ємільчинського району та розраховано його інтегральний показник в розрізі 2010 – 2019 років.

Практичне значення. Одержані результати можуть бути використані для удосконалення програм розвитку Ємільчинського району на наступні роки та для вжиття заходів та прийняття відповідних рішень щодо покращення екологічної, соціальної та економічної сфер органами влади Ємільчинської районної державної адміністрації.

Апробація результатів дослідження:

1) II Міжнародна науково-практична конференція «Проблеми та перспективи сучасної науки та освіти»: Львівський науковий форум (15-16 серпня 2020 року, м. Львів);

2) II Міжнародна науково-практична конференція «Пріоритетні шляхи розвитку науки» (30 – 31 серпня 2020 року, м. Київ, МЦНІД);

3) Магістерські читання – 2020 (4 грудня 2020 р., Житомир, Поліський національний університет).

Основні положення, що виносяться на захист:

- мінімальні значення індикаторів сталого розвитку екологічної, економічної та соціальної сфер сталого розвитку Ємільчинського району мали місце у 2010 та 2015 роках;

- інтегральний показник сталого розвитку у періоди 2011 – 2014 рр. та 2016 – 2019 рр. характеризувався достатнім рівнем, а в 2010 та 2015 р. - недостатнім;

- рівень інтегрального показника сталого розвитку на 35,6% обумовлений значеннями індикаторів соціальної сфери, на 32,4% екологічної та на 32% економічної сфер;

- інтегральний показник сталого розвитку має пряму кореляцію з індикаторами $SI_{4,7,8}$, $EcoII_7$, $EconI_{1-5}$ та обернену кореляцію – з $SI_{1,2}$; $EcoII_{4,5}$.

- простежується тенденція до підвищення значень показника сталого розвитку, що свідчить про правильний вибір траєкторії органами влади.

РОЗДІЛ 1

СТАЛИЙ РОЗВИТОК ЯК НЕОБХІДНА УМОВА ІСНУВАННЯ

1.1. Поняття сталого розвитку

Найчастіше в літературі можна зустріти визначення сталого розвитку, запропоноване у звіті Комісії Брундтланда (Brundtland Commission Report, 1987), відповідно до якого такий розвиток має задовольнити потреби суспільства без шкоди наступним поколінням [40].

Рівень сталого розвитку обумовлений тривимірними різними, але і взаємопов'язаними складовими, а саме навколишнє середовище, економіка та суспільство [38, 41, 42].

Рис. 1.1. Взаємозв'язок складових сталого розвитку [29]

На сьогодні перед суспільством стоїть багато викликів, які можна розв'язати лише дотримуючись принципів сталого розвитку. Для перетворення концепції сталого розвитку в дії, необхідно збільшити участь громадськості, адже розвиток залежить від їх відповідальної поведінки щодо споживання та виробництва, впливу на довкілля та соціальних цінностей [41].

Для нашої держави відповідно до [23] до 2030 р. встановлено 17 цілей сталого розвитку (відображені у 145 нормативно-правових актах [33]) та визначено Стратегію [22].

1.2. Сучасні дослідження сталого розвитку

Дослідженню проблематики сталого розвитку присвячено ряд праць вітчизняних та зарубіжних вчених: Wackernagel M. та ін. (2017) [43], Макаренко І. О. та ін. (2019) [17], Осипенко К. В. (2019) [18], Жмай О. (2019) [8].

Стійкість міст вивчали Heike Mayer та Paul Knox (2010), M. Mitchell Waldrop (2019) [39], Hens L. (2010) [37], Heike Mayer та Paul Knox (2010) [36], Войчук М. В. (2018) [3]. Так, у праці M. Mitchell Waldrop (2019) [39] зазначено, що міських планів, які прагнуть до сталого розвитку, дуже багато, в той час, як простих рішень – небагато. Також у його праці запропоновано й ряд рішень щодо забезпечення сталого розвитку міст. Hens L. (2010) [37] зазначено, що однією з найважливіших поразок для сталого розвитку протягом цього століття є боротьба з безпрецедентними проблемами, що стоять перед містами, а управління міським середовищем у контексті, який відповідає сталому розвитку – одне з найважливіших та найскладніших завдань на найближчі десятиліття.

Дослідженню поглядів громадськості на Цілі сталого розвитку в різних країнах вивчали Bain, P.G. та ін. (2019) [34]. Оцінці стійкості країн світу присвячено дослідження Dias Janaina та ін. (2017) [35], визначено, що найбільш стійкими країнами є Швейцарія, Швеція та Норвегія [44].

Шляхи вдосконалення сталого розвитку та управління ним вивчали Пушкар І. В. [25], а перепони нашої держави на шляху до нього – Поплавська Ж. та Поплавський В. (2007) [20], Шапар А. Г. та ін. (2013) [24], Дуднікова І. І. (2019) [7].

Багато досліджень виконано й по окремим складовим сталого розвитку: соціальній (Данилишин Б. та Куценко В., 2010 [5]; Куценко В. І., 2019 [12]), економічної (Семененко І. М., 2012 [26]; Кравченко Ю. М. та

Антощенко В. В., 2019 [10]; Лазарева О. В. та В. А. Рощенко, 2019 [14]), екологічної (Кушнір Л. Л., 2013 [13]; Буканов Г. М., 2019 [2]).

Частина робіт виконана й для різних регіонів: Карпатського (Химинець В. В., 2013 [32]), Чорноморського (Крючковський В. В. та Коробов В. К., 2013 [11]), Миколаївської області (Котикова О. І. та ін., 2019 [9]), гірничо-металургійних регіонів (Сергеев В.В. та Копач П. І., 2013 [27]) та країн: Італії (Нікішина Ю. І., 2013 [17]), Німеччини (Харченко В.О., 2013 [31]). Не залишилися без уваги й питання сталого розвитку сільських територій, які вивчали Бернадзіковська Л. О. (2011) [1]; Лендел М. А. (2016) [15]; Соколова А. О., (2016) [28] та ін.

Що стосується інформації по показникам сталого розвитку для території України, то вона розміщена на сайті Державної служби статистики України відповідно до [19]. Оцінці ж сталого розвитку окремих адміністративно-територіальних утворень областей приділено вкрай мало уваги, хоча саме від їх рівня розвитку та політики місцевих органів влади залежить рівень розвитку окремих регіонів та держави в цілому. Враховуючи викладене, обрана тема кваліфікаційної роботи є актуальною та потребує досліджень.

РОЗДІЛ 2

ПРОГРАМА ТА МЕТОДИКА ПРОВЕДЕННЯ ДОСЛІДЖЕНЬ

2.1. Програма проведення досліджень

Програма досліджень включала:

- огляд літератури та наявних інформаційних ресурсів з досліджуваної теми;
- вивчення методики визначення рівня сталого розвитку;
- вибір індикаторів у екологічній, економічній та соціальній складових розвитку Ємільчинського району для їх дослідження та оцінки;
- дослідження динаміки зміни індикаторів екологічної, економічної та соціальної компонент сталого розвитку Ємільчинського району за період 2010 – 2019 років;
- приведення показників, що характеризують розвиток кожної сфери сталого розвитку району, за період 2010 – 2019 рр. до стандартизованих значень;
- визначення узагальнених індексів розвитку для екологічної, економічної та соціальної сфер сталого розвитку Ємільчинського району за 2010 – 2019 роки;
- визначення інтегрального показника сталого розвитку Ємільчинського району за період 2010 – 2019 років;
- встановлення кореляційних зв'язків між досліджуваними індикаторами та інтегральним показником сталого розвитку Ємільчинського району;
- окреслення висновків та пропозиції.

2.2. Методика проведення досліджень

Оцінка сталого розвитку здійснювалася для Ємільчинського району, територія якого становить 2112 км² (7,1% території Житомирської області). Район станом на 01.01.2020 р. налічує у своєму складі 2 селища міського типу та 117 сільських населених пункти. Згідно з [21] до 3 зони гарантованого добровільного відселення належить 44 сільських населених пункти, а до зони посиленого радіоекологічного контролю за соціально-економічним фактором – 75 сільських населених пункти Ємільчинського району.

Для вивчення динаміки та оцінки сталого розвитку Ємільчинського району у кожній з його складових (екологічна, економічна та соціальна сфери) були вибрані показники-індикатори, які наведені на рис. 2.1.

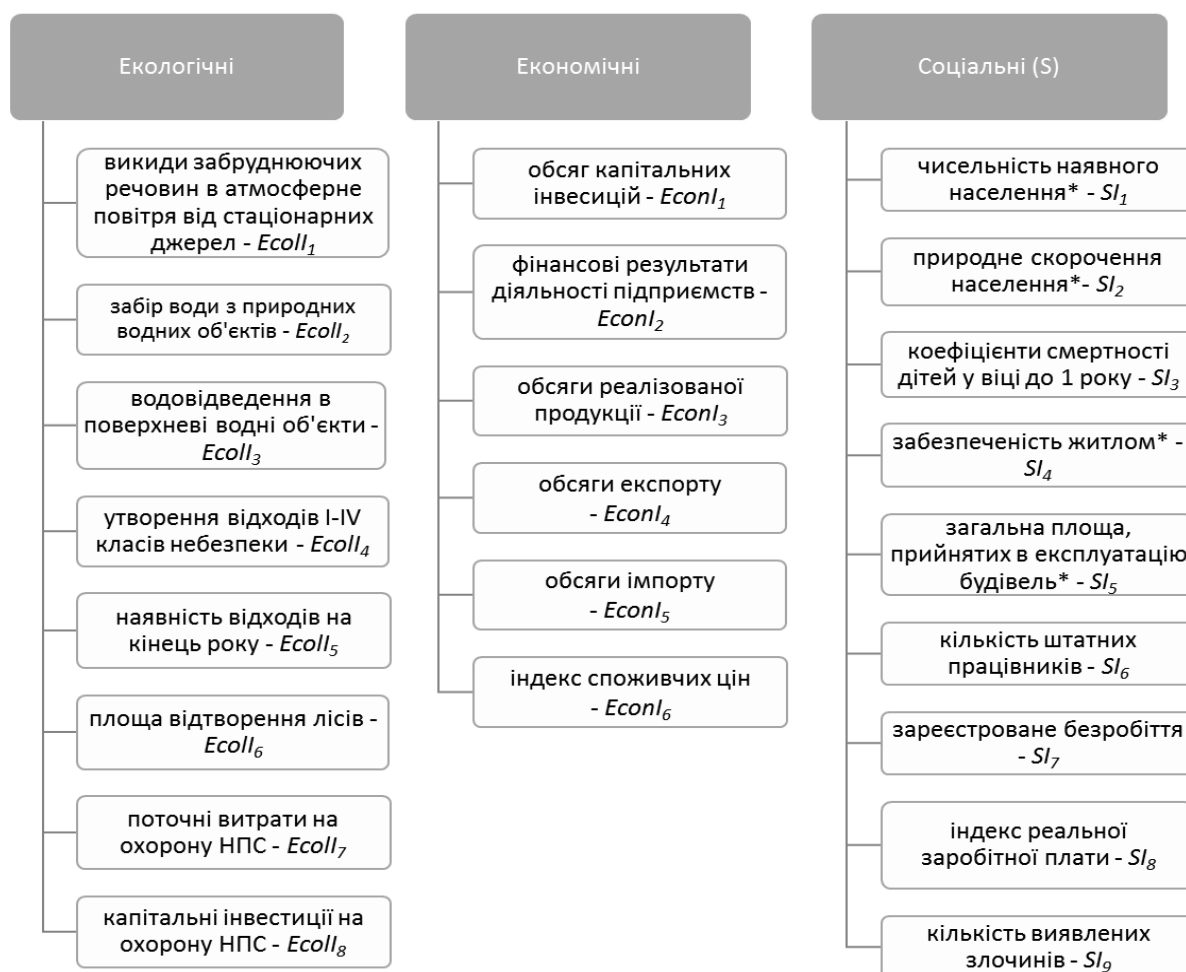

Рис. 2.1. Показники, які використовувалися для оцінки окремих сфер та інтегрального показника сталого розвитку Ємільчинського району

Дані аналізувалися за період 2010 – 2019 років.

Оцінку здійснювали за методикою, наведеною в роботі Войчук М.В. (2018) [3]. Після приведення показників до стандартизованих значень, їх рівень оцінювали за наступною шкалою:

Рис. 2.2. Методика оцінки визначених індексів

Інтегральний показник сталого розвитку визначали на основі виведення середніх значень для екологічної, економічної та соціальної сфер сталого розвитку Ємільчинського району.

РОЗДІЛ 3

ОЦІНКА КОМПОНЕНТ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ЄМІЛЬЧИНСЬКОГО РАЙОНУ

У даному розділі кваліфікаційної роботи здійснено оцінку індикаторів екологічної, економічної та соціальної компонент сталого розвитку Ємільчинського району за період 2010 – 2019 років.

3.1. Екологічна сфера

Отримані значення індексів індикаторів, які характеризують розвиток сфери охорони навколишнього природного середовища Ємільчинського району наведені на рис. 3.1 – 3.7.

За кількістю викидів забруднюючих речовин (E_{coll1}) Ємільчинський район наразі займає 6 рейтингове місце серед адміністративно-територіальних одиниць області (його вклад в забруднення атмосферного повітря становить 0,6%), про що свідчить високий рівень розрахованого індексу $E_{coll1} = 1,000$. Найгірші значення індексу спостерігалися у 2012 ($E_{coll1} = 0,000$) та 2013 ($E_{coll1} = 0,241$) роках і відповідали максимальним кількостям викидів за аналізований період (843 та 685 т відповідно) (рис. 3.1).

За окремими забруднюючими речовинами низький рівень значення індексу для викидів діоксиду сірки та діоксиду вуглецю у 2010 – 2015 рр., діоксиду азоту – 2012 – 2015 рр., оксиду вуглецю та НЛОС – 2018 р., метану – 2012 – 2015 р., суспендованих твердих частинок – 2010, 2012 – 2015, 2017 та 2019 рр. (рис. 3.2).

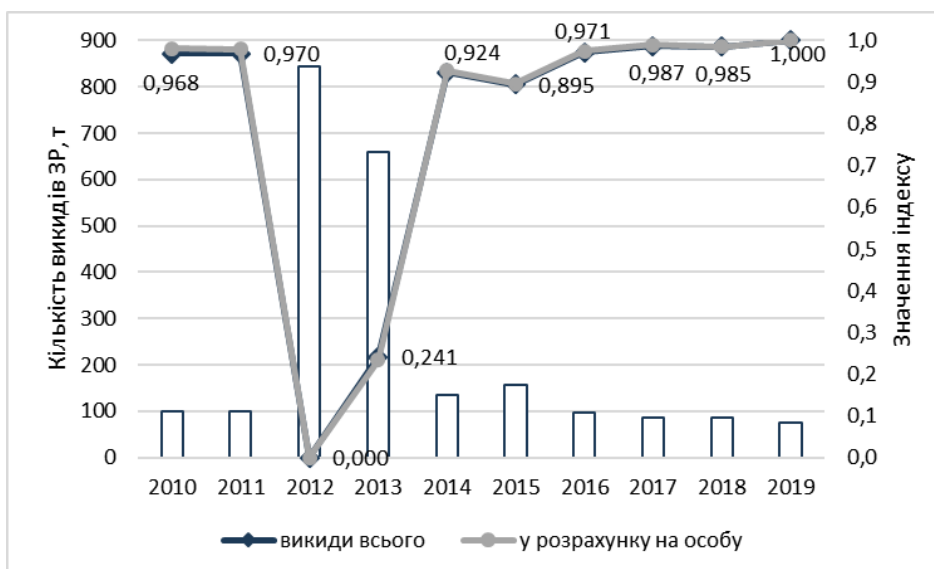

Рис. 3.1. Динаміка кількості викидів забруднюючих речовин та значень індексу $Ecol_1$ протягом 2010 – 2019 років

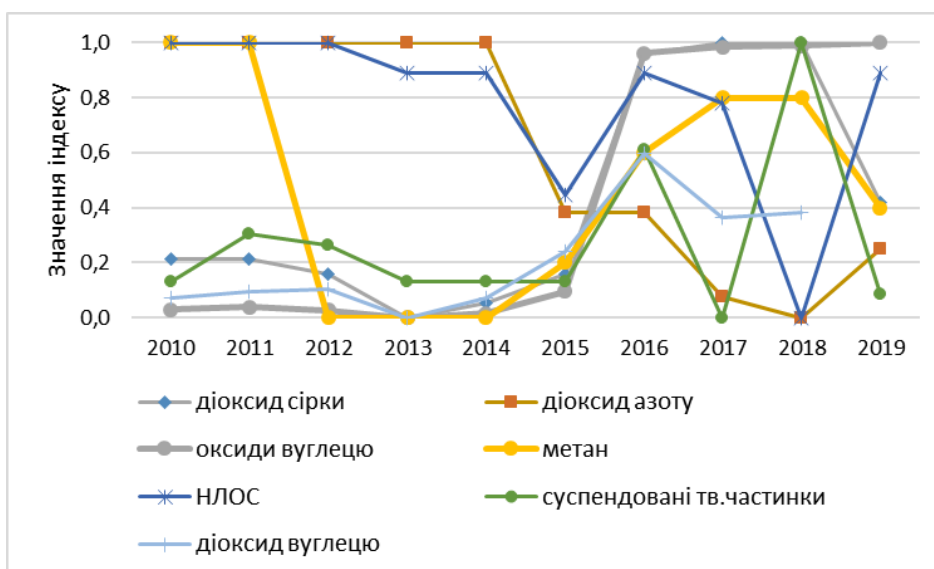

Рис. 3.2. Індекс кількості викидів окремих забруднюючих речовин, 2010 – 2019 рр.

Наступними індикаторами екологічної сфери, що характеризують сталий розвиток району, є показники забору води з природних об'єктів ($Ecol_2$) (рис. 3.3) та водовідведення ($Ecol_3$) (рис. 3.4), які мали однакові тенденції.

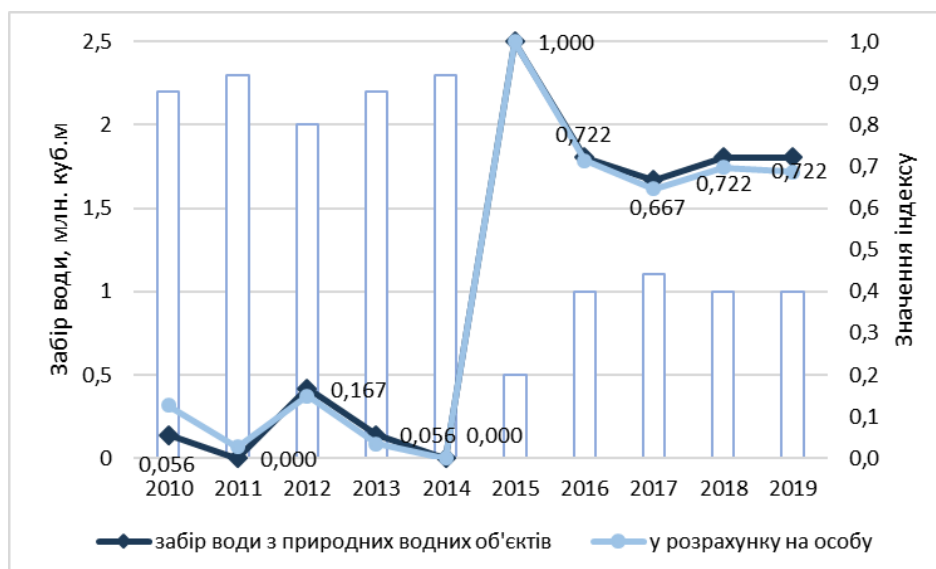

Рис. 3.3. Забір води з природних водних об'єктів та значення індексу $Ecol_2$ протягом 2010 – 2019 рр.

Високий рівень значень індексів $Ecol_2$ та $Ecol_3$ мав місце у 2015 р., яким відповідають найменші значення забору води та водовідведення, достатній рівень – протягом 2016 – 2019 рр., низький рівень – протягом 2010 – 2014 рр. (рис. 3.3, 3.4).

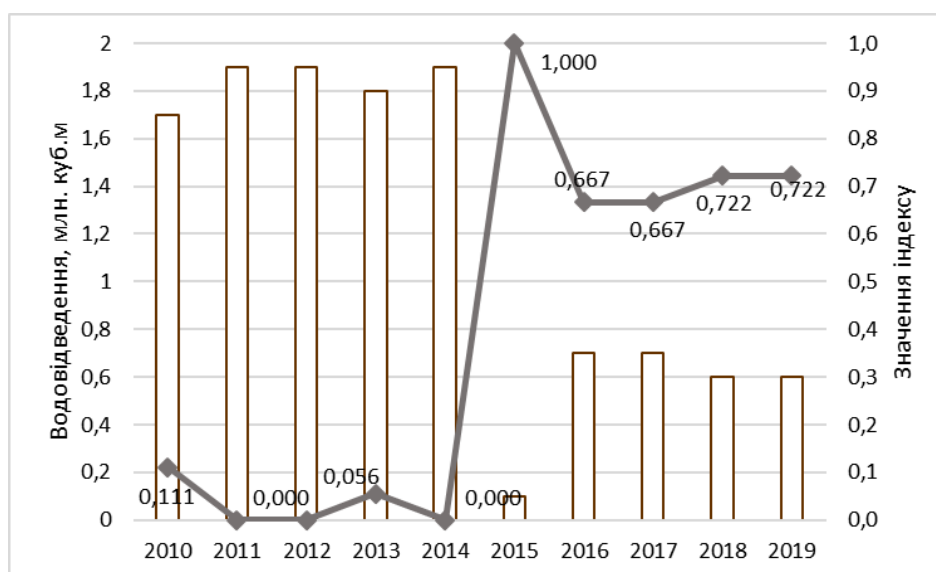

Рис. 3.4. Водовідведення в поверхневі водні об'єкти та значення індексу $Ecol_3$ протягом 2010 – 2019 рр.

Наступною не менш важливою складовою екологічної сфери є поводження з відходами.

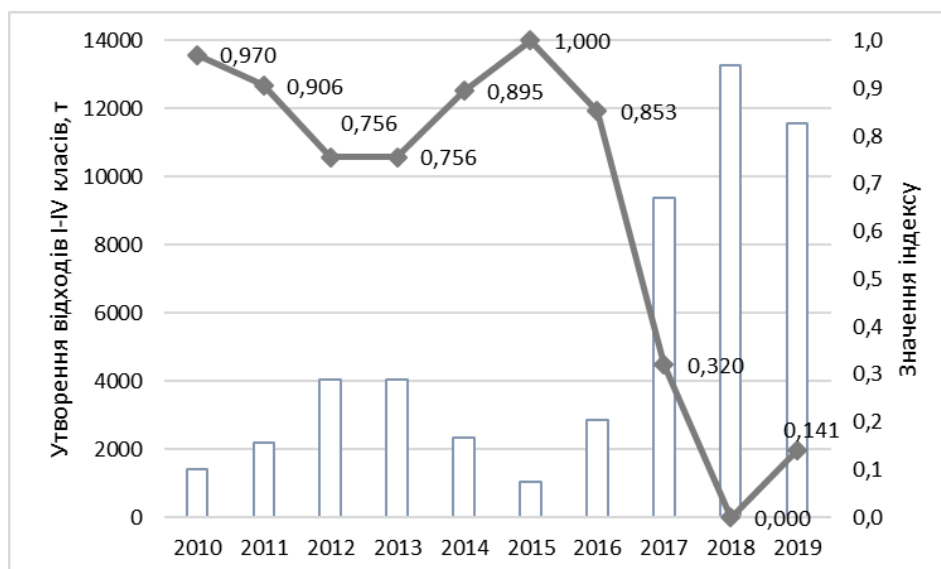

Рис. 3.5. Обсяги утворення відходів та значення індексу *Ecol4* протягом 2010 – 2019 рр.

Цілями сталого розвитку передбачається зменшення кількості відходів, проте за значеннями індексів *Ecol4* (рис. 3.5) та *Ecol5* (рис. 3.6) чітко простежуються негативні зміни у галузі утворення та наявності відходів, що проявляються у щорічному зростанні їх кількості. Збільшується й частка відходів у Ємільчинському районі по відношенню до обласного рівня: максимальні значення утворення відходів на рівні 2,7% та 2,4% рр. (рис. 3.5), наявності відходів – на рівні 1,3 та 1,4% (рис. 3.6) зафіксовані у 2018 та 2019 роках відповідно.

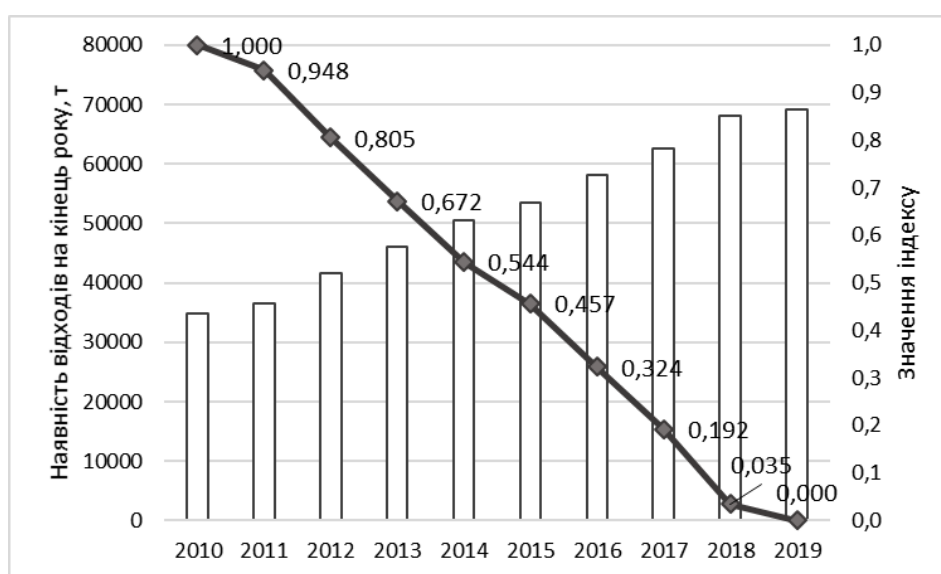

Рис. 3.6. Динаміка наявності відходів та значення індексу *Ecol5* протягом 2010 – 2019 рр.

За показником відтворення лісів високий рівень значень індексу *Ecoll*₆ був у 2013, 2016 та 2017 роках, саме у ці періоди було висаджено 626, 642 та 688 га лісу (рис. 3.7).

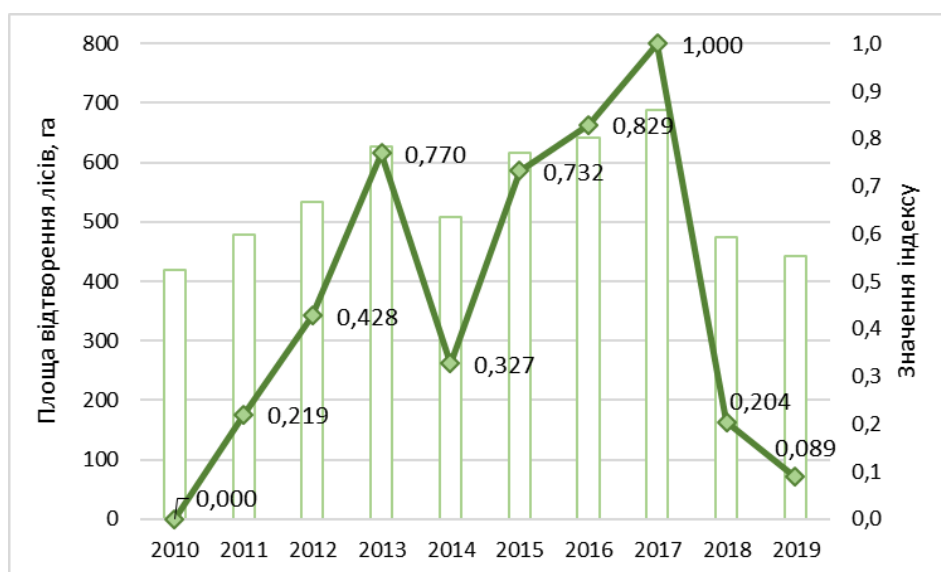

Рис. 3.7. Площі відтворення лісів та значення індексу *Ecoll*₆ за період 2010 – 2019 рр.

Капітальні інвестиції та поточні витрати на охорону НПС суб'єктів господарювання на придбання та модернізацію обладнання, показує їх зацікавленість станом довкілля та його покращенням.

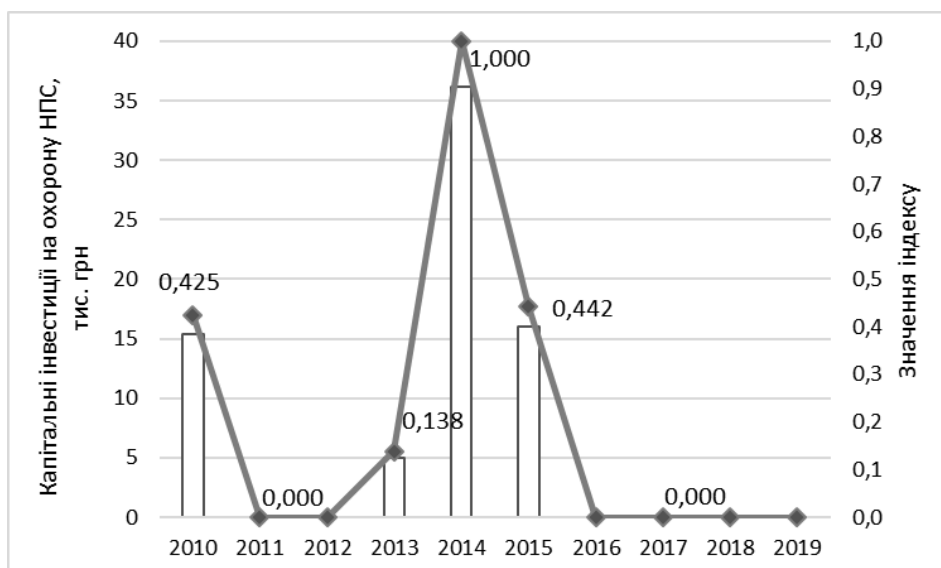

Рис. 3.8. Обсяги капітальних інвестицій на охорону НПС та значення індексу *Ecoll*₇ за період 2010 – 2019 рр.

Високий рівень значення індексу *Ecoll*₇ мав місце у 2014 р., саме в цей період були залучені найбільші інвестиції – 36,2 тис. грн. Негативним

чинником, на мою думку, є те, що в окремі періоди (2011 – 2012 рр., 2016 – 2019 рр.) капітальні інвестиції на охорону НПС не виділялися взагалі (рис. 3.8).

Максимальні суми – 2837,5 тис. грн – були виділені на поточні витрати у 2019 р. Значення індексу $Ecoll_8$ на рівні менше 0,103, що було характерне для 2010 – 2015 рр., вказують на низький його рівень; в межах 0,455 – 0,562 у 2016 – 2018 рр. – на достатній його рівень (рис. 3.9).

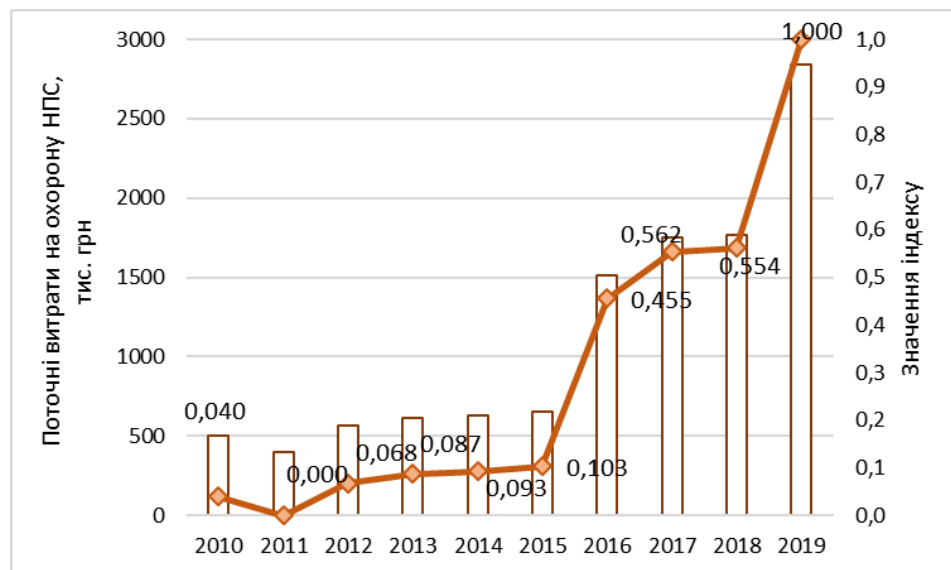

Рис. 3.9. Поточні витрати на охорону НПС та значення індексу $Ecoll_8$ за період 2010 – 2019 рр.

3.2. Економічна сфера

Показники економічної сфери є досить важливими для оцінки сталого розвитку Ємільчинського району, адже саме він них залежить добробут його мешканців.

Обсяги капітальних інвестицій вказують на позитивну динаміку за досліджуваний період, значення їх індексів у 2017 ($EconI_1$ – 0,805) та 2018 ($EconI_1$ – 1,000) роках відповідають високому рівню (рис. 3.10).

Результати діяльності підприємств на території Ємільчинського району також демонструють тенденцію до покращення (рис. 3.11).

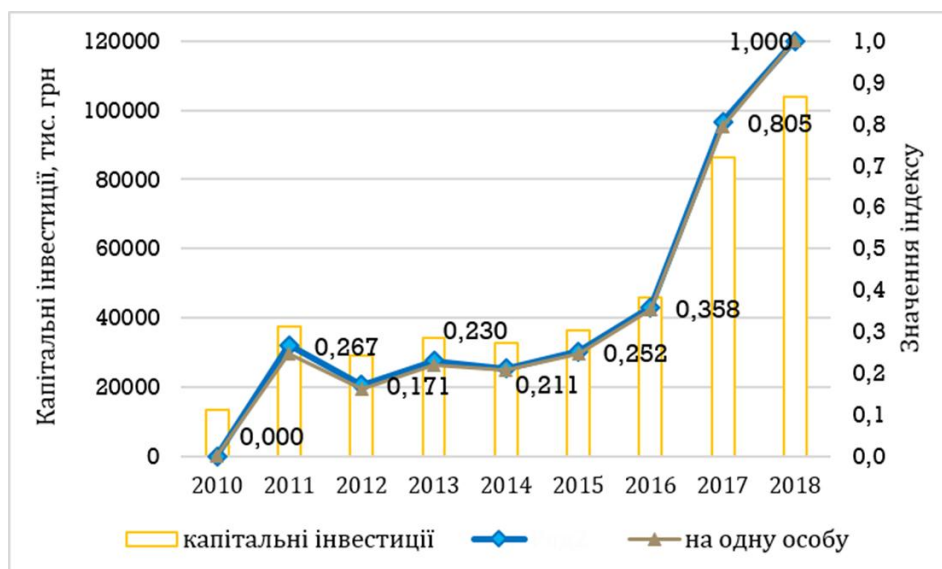

Рис. 3.10. Капітальні інвестиції та значення індексу $EconI_1$ за період 2010 – 2018 рр.

Прибуток підприємств та високий рівень значень індексу $EconI_2$ фіксувався протягом 2016 – 2018 рр., достатній – протягом 2010 – 2015 рр. та у 2019 р. Лише у 2015 р. підприємства отримали збиток в результаті діяльності, а індекс $EconI_2$ – нульове значення, що відповідало низькому рівню (рис. 3.11).

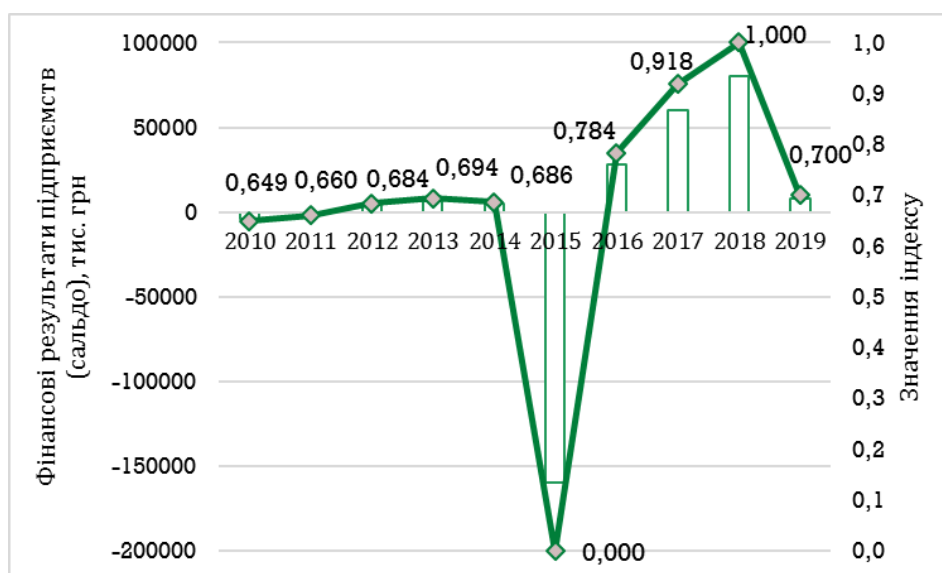

Рис. 3.11. Результати діяльності підприємств та значення індексу $EconI_2$ за період 2010 – 2019 рр.

Позитивна динаміка спостерігається й для обсягів реалізованої продукції, включаючи малі та середні підприємства Ємільчинського району (рис. 3.12). Обсяг реалізованої продукції у 2019 р. склав 1,1% від обласного

(19-23 місце). До 2014 р. значення індексу $EconI_3$ відповідали низькому рівню, у 2015 – 2016 рр. – достатньому, а протягом останніх трьох років спостережень – високому рівню (рис. 3.12).

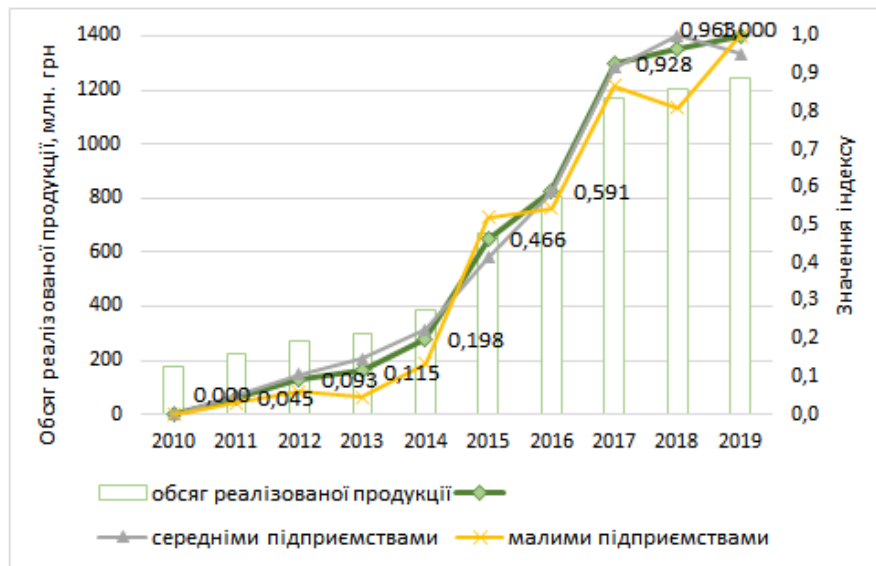

Рис. 3.12. Динаміка обсягів реалізованої продукції та значення індексу $EconI_3$ за період 2010 – 2019 рр.

Обсяги експорту та імпорту у 2019 р. склали 1,3% та 0,1% відповідно до обласного рівня, що вивело район на 18 та 22-27 місце відповідно. За показниками імпорту та експорту товарів, максимальні значення індексів мали місце протягом останніх трьох років спостережень ($EconI_4$: 2017 р. – 0,430; 2018 р. – 0,490; 2019 р. – 1,000; $EconI_5$: 2017 р. – 1,000; 2018 р. – 0,828; 2019 р. – 0,730). Протягом досліджуваних років сальдо було позитивним (рис. 3.13).

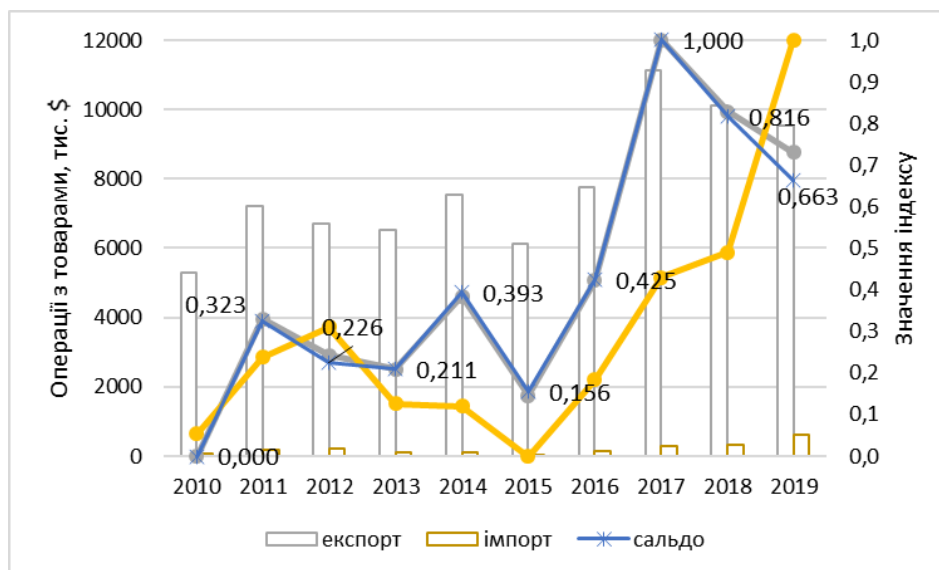

Рис. 3.13. Динаміка експорту і імпорту та значення індексів $EconI_4$ і $EconI_5$ за період 2010 – 2019 рр.

За значеннями індексу споживчих цін, максимум їх приросту був характерний для 2014 (125,2%, $EconI_6 - 0,414$) та 2015 р. (143,7% $EconI_6 - 0,000$). У 2019 р. значення $EconI_6$ на рівні 0,897 відповідало його високому рівню (рис. 3.14). Цей показник ми будемо використовувати і в підрозділі 3.3 для розрахунку показника реальної заробітної плати.

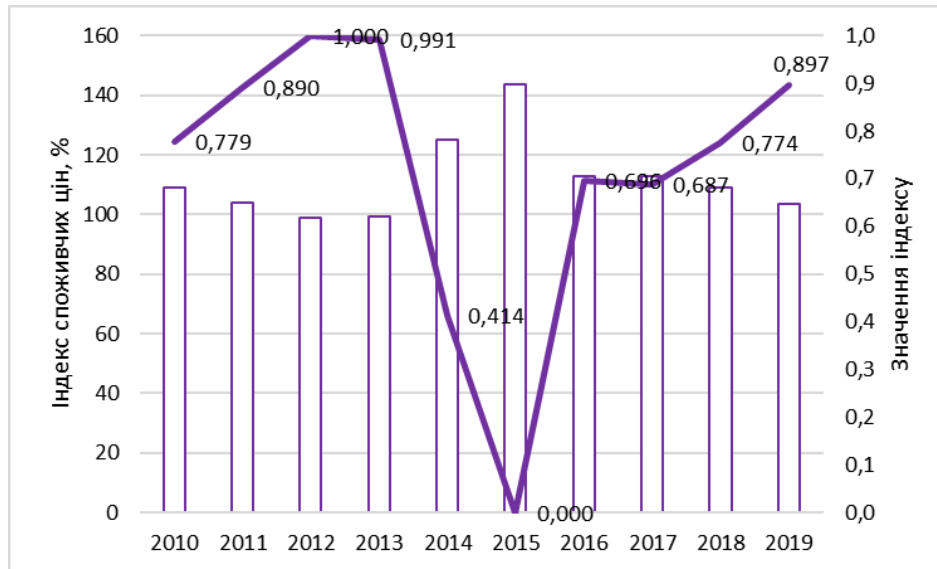

Рис. 3.13. Динаміка експорту і імпорту та значення індексів $EconI_5$ і $EconI_6$ за період 2010 – 2019 рр.

Зазначимо, що мінімальні значення індексів аналізованих показників всіх сфер розвитку були отримані у період 2010 та 2014 – 2015 років – найбільш кризових часів в економіці держави, що характеризувалися девальвацією гривні, високим рівнем інфляції тощо.

3.3. Соціальна сфера

Зібрані статистичні дані по кожному з досліджуваних індикаторів соціальної сфери, а також розраховані по ним індекси представлені на рис. 3.14 – 3.23.

Надзвичайно важливими індикаторами, які вказують на негативні демографічні зміни, є чисельність населення та його природне скорочення (рис. 3.14, 3.15). Кількість наявного населення району – 31615 осіб (7451 особи міського населення (23,9%) та 24074 особи сільського населення) – складає 2,6% всього по області. Щільність населення 15 осіб на 1 км².

Значення індексу SI_1 , що показує зміну чисельності населення, демонструє чітку тенденцію до зменшення, не досягаючи недостатнього рівня одразу переходить від достатнього у 2016 р. до низького (рис. 3.14).

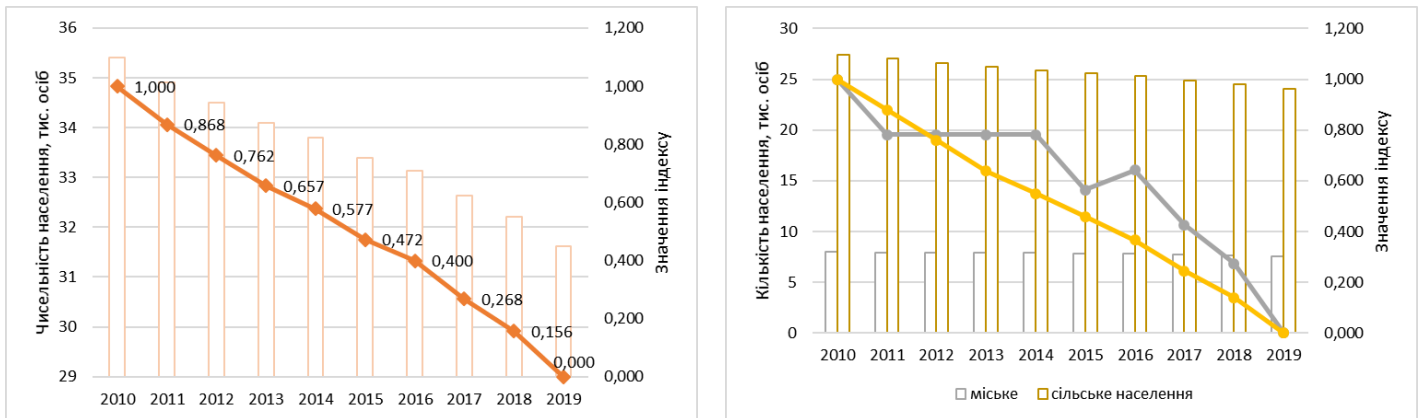

Рис. 3.14. Чисельність населення Ємільчинського району та значення індексу SI_1 за період 2010 – 2019 рр.

Значення індексу природного скорочення населення району також має низький рівень саме у останні роки спостережень. Відмітимо, що впродовж 2010 – 2019 рр. жодного разу не спостерігалось приросту населення, в тому числі й у міській та сільській місцевостях (рис. 3.15).

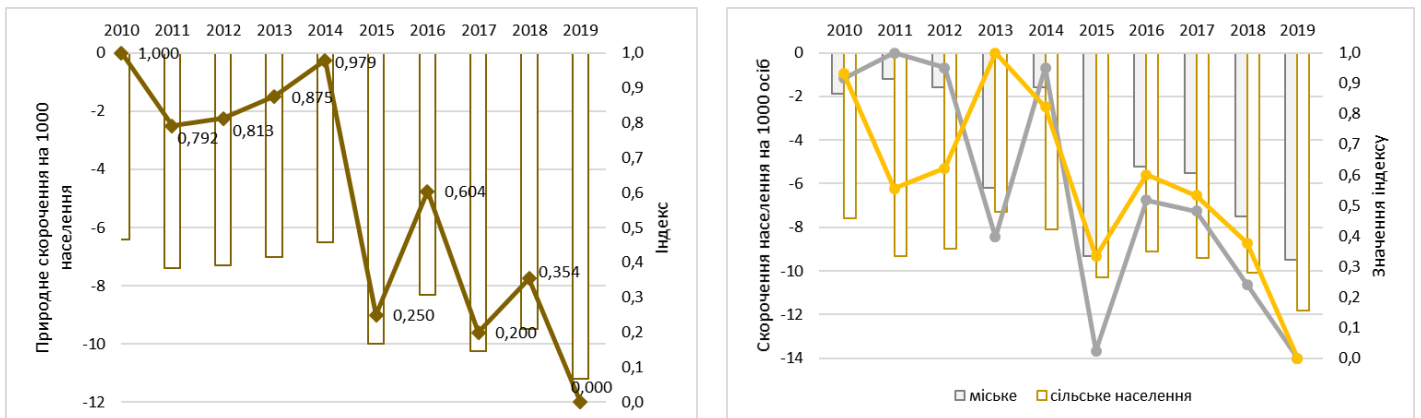

Рис. 3.15. Природне скорочення наявного населення Ємільчинського району та значення індексу SI_2 за період 2010 – 2019 рр.

За коефіцієнтом смертності немовлят, який свідчить про здоров'я нації в цілому, низький рівень значення індексу відповідав 2010 р. (спостерігалися найбільші значення коефіцієнту смертності дітей – 23,9 померлих на 1000 народжених живими), недостатній рівень – 2016 р. ($SI_3 = 0,389$), достатній – у 2013 – 2014 рр. та у 2017 – 2018 рр., високий рівень – 2011 ($SI_3 = 1,000$), 2012 ($SI_3 = 0,907$) та 2019 р. ($SI_3 = 0,940$).

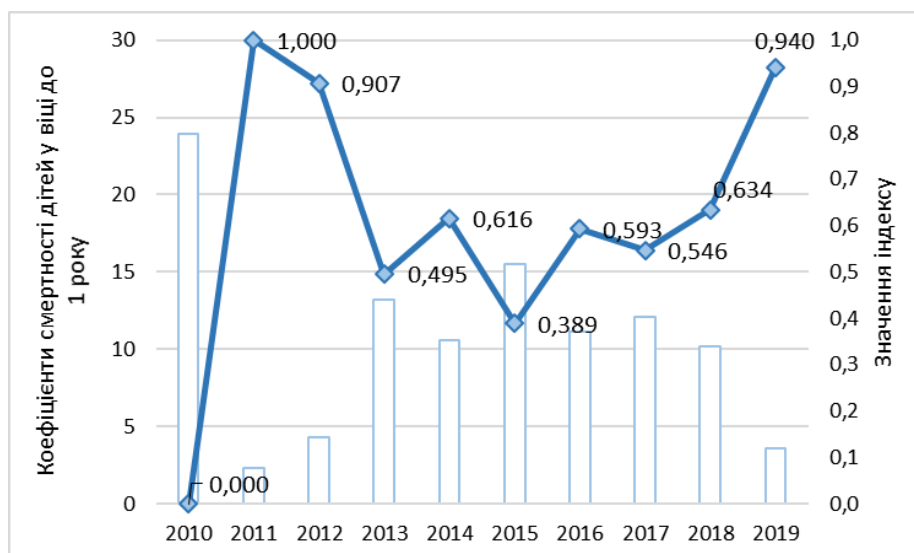

Рис. 3.16. Коефіцієнти смертності дітей у віці до року на території Ємільчинського району та значення індексу SI_3 за період 2010 – 2019 рр.

Позитивну динаміку демонструють й показники забезпечення житлом, включають міську та сільську місцевості, значення індексів яких (SI_4 та SI_5) набувають максимальних значень у 2019 р. (рис. 3.17). Протягом 2019 р. здано 0,8% від обласного рівня житлових будівель (22-23 місце по області).

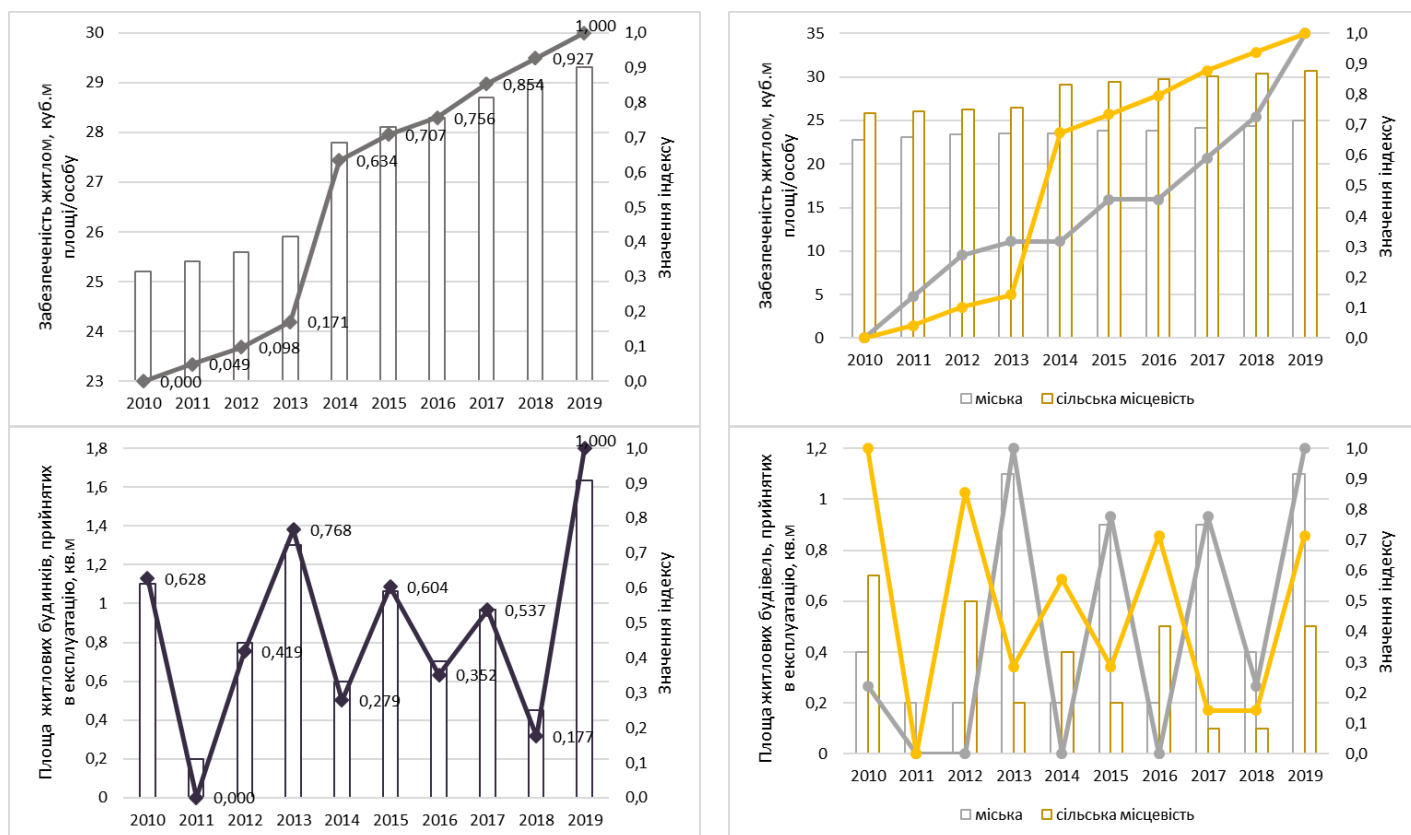

Рис. 3.17. Забезпеченість житлом мешканців Ємільчинського району та значення індексів SI_4 та SI_5 за період 2010 – 2019 рр.

Ринок праці відіграє вагомую роль у житті мешканців Ємільчинського району. У 2019 р. в районі налічувалося 3,9 тис. штатних працівників (рис. 3.18) з номінальною заробітною платою 7405 грн (рис. 3.20).

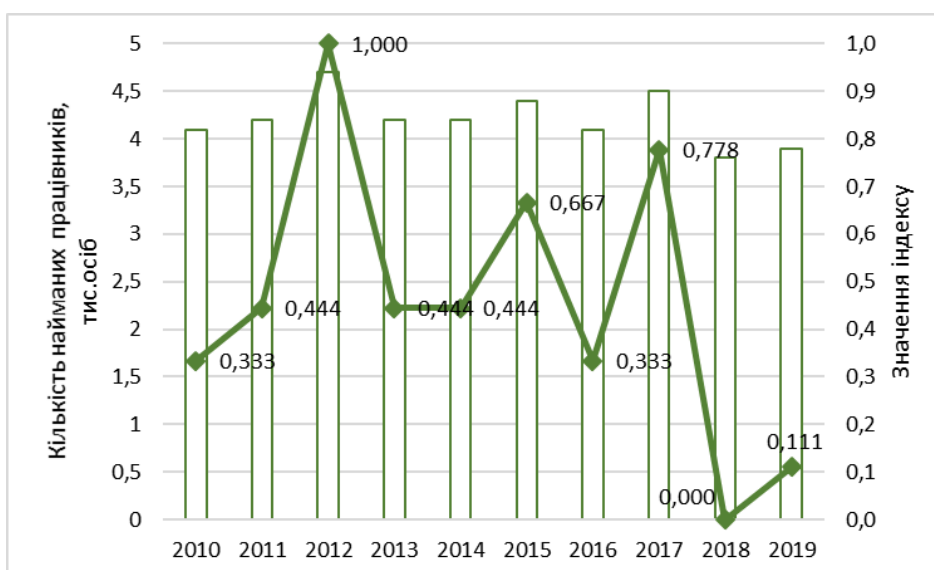

Рис. 3.18. Кількість штатних працівників в Ємільчинському районі та значення індексу SI_6 за період 2010 – 2019 рр.

За кількістю безробітних низький рівень значень індексів був протягом періоду 2010 – 2012 (SI_7 – 0,068, 0,063, 0,109) та 2015 – 2016 рр. (SI_7 – 0,000, 0,250); достатній рівень – у 2014 р. (SI_7 – 0,646) та 2018 р. (SI_7 – 0,609); високий рівень – у 2013, 2017 та 2019 рр. (рис. 3.19).

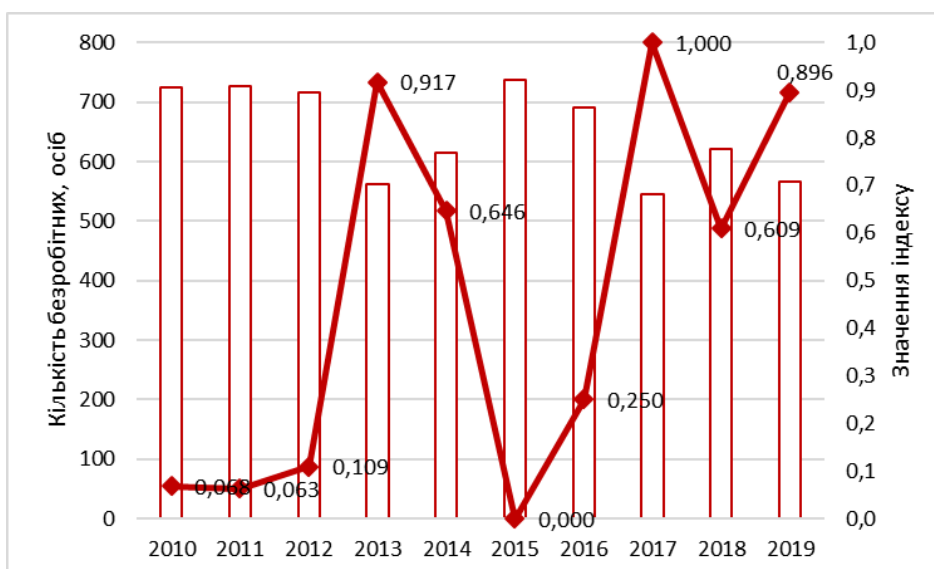

Рис. 3.19. Кількість безробітних на території Ємільчинського району та значення індексу SI_7 за період 2010 – 2019 рр.

За рівнем номінальної зарплати спостерігається позитивна динаміка (рис. 3.20), що, в свою чергу, пов'язано зі щорічним її підвищенням. Але даний показник не дає змоги судити нам про купівельну спроможність населення, оскільки її підвищення у нас в країні не означає покращення рівня життя.

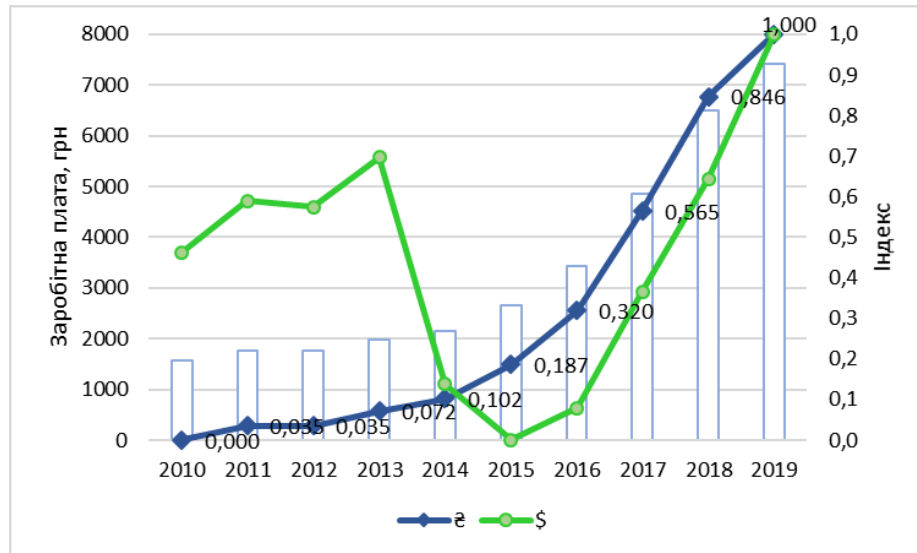

Рис. 3.20. Рівень номінальної зарплатної плати працівників в Ємільчинському районі за період 2010 – 2019 рр.

Середньомісячна зарплатна плата, яку отримували мешканці району у 2019 р., становила 86,8% до середньої по області (19 місце району).

За індексом Кейтца мінімальний гідний рівень життя штатних працівників Ємільчинського району не був досягнутий у 2015 – 2016 рр. (за рівнем МОП у 50%) та у всі інші роки, за виключенням 2012 та 2017 р. (за рівнем ЄС у 60%) (рис. 3.21).

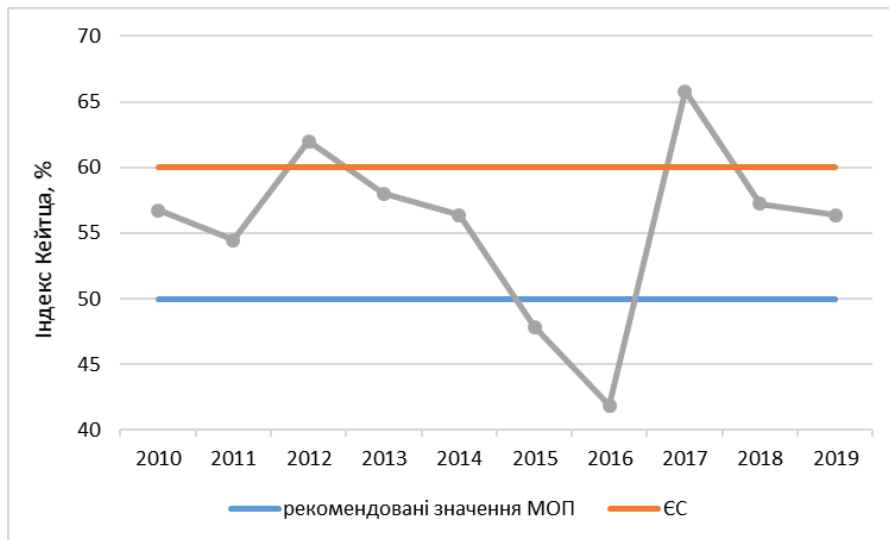

Рис. 3.21. Індекс Кейтца протягом 2010 – 2019 рр.

Судити про купівельну спроможність дозволяє показник реальної заробітної плати, низький рівень якої характерний для періоду кризи 2010 рр. ($SI_8 - 0,000$) та 2014 – 2015 рр. ($SI_8 - 0,156$ та $0,126$ відповідно).

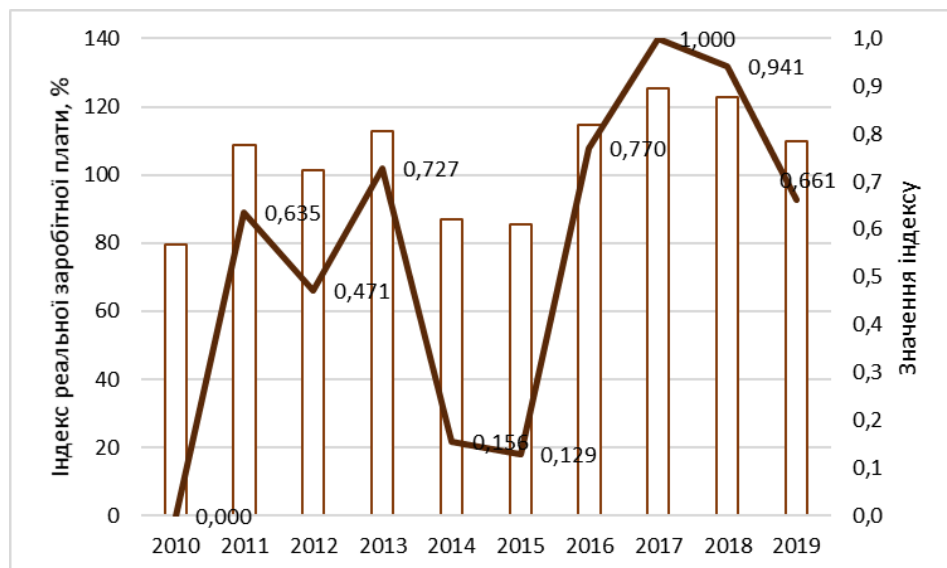

Рис. 3.22. Рівень реальної заробітної плати працівників в Ємільчинському районі та значення індексу SI_8 за період 2010 – 2019 рр.

Існує зв'язок між рівнем життя населення та кількістю злочинів. Їх найбільша кількість була у період 2014 – 2016 рр. (саме цьому періоду відповідає найбільша кількість безробітних та найменший рівень купівельної спроможності населення) і підтверджується низькими значеннями індексу SI_9 (рис. 3.23).

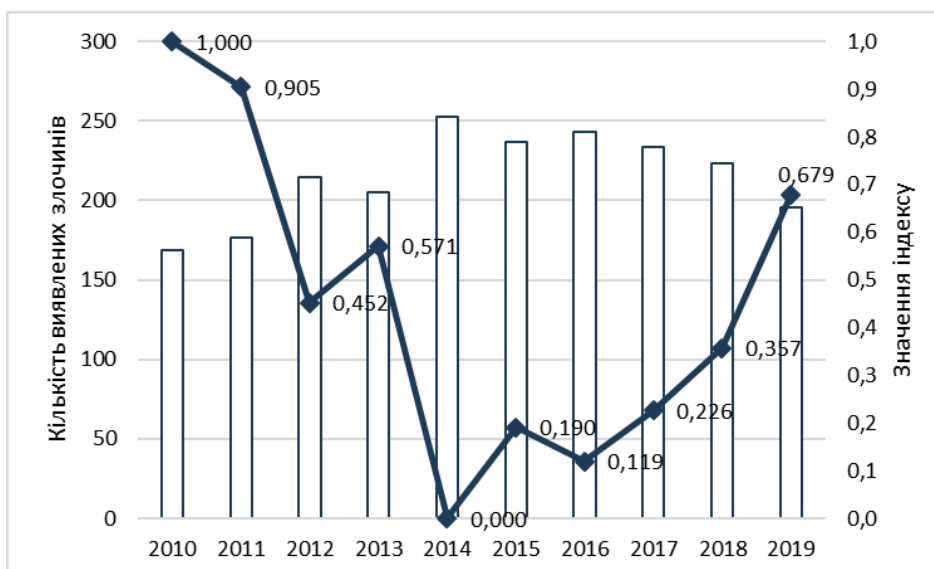

Рис. 3.23. Кількість виявлених злочинів на території Ємільчинського району та значення індексу SI_t за період 2010 – 2019 рр.

РОЗДІЛ 4

ІНТЕГРАЛЬНИЙ ПОКАЗНИК СТАЛОГО РОЗВИТКУ ЄМІЛЬЧИНСЬКОГО РАЙОНУ

Значення узагальнених індексів сталого розвитку в розрізі окремих його складових наведено на рис. 4.1.

Значення індексів, що характеризують сталість соціальної сфери Ємільчинського району, протягом досліджуваних років варіювало в межах від 0,379 до 0,625; екологічного вектору – від 0,278 до 0,704; економічного сектору – від 0,144 до 0,865. Мінімальні значення узагальненого індексу, що відповідало низькому рівню розвитку району, спостерігалися у 10% випадків (як і недостатнього та високого рівнів): соціальна сфера – 2015 р., екологічна – 2012 р., економічна – 2010 та 2015 рр. Саме ці періоди були найбільш кризовими в економіці держави. Незадовільні значення узагальнених індексів мали місце у 6,7%. 63,3% значень відповідали достатньому рівню сталого розвитку району. Зазначимо, що показники аналізованих сфер розвитку Ємільчинського району показують тенденцію до покращення, що підтверджується наведеними на рис. 4.1 лініями тренду.

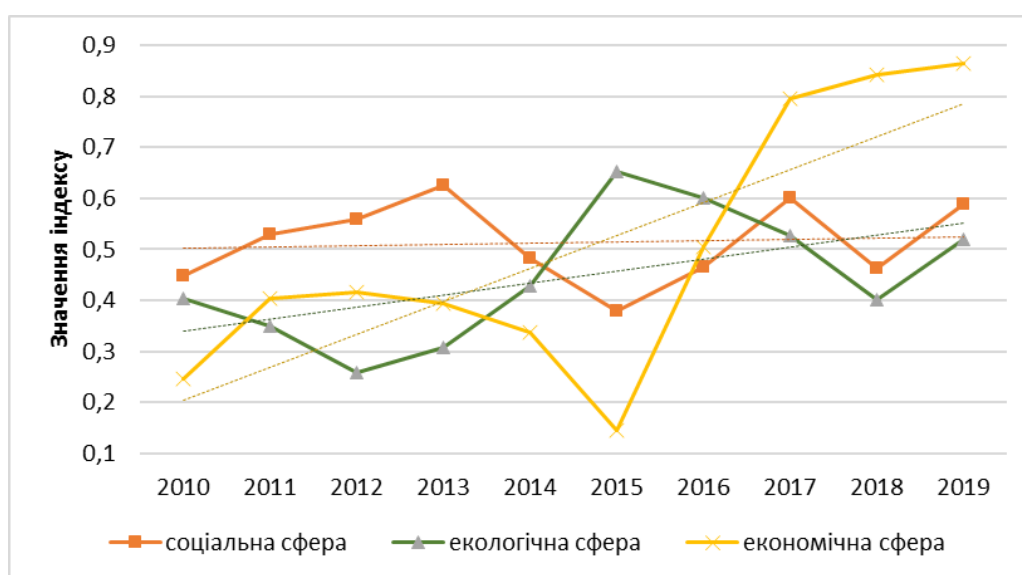

Рис. 4.1. Узагальнені індекси соціальної, екологічної та економічної сфер розвитку Ємільчинського району

Встановлено, що на значення інтегрального показника сталого розвитку Ємільчинського району у період 2010 – 2014 рр. найбільший вплив мала соціальна сфера, у 2015 – 2016 рр. її місце посіла сфера охорони НПС, у 2017 – 2019 рр. – економічна сфера. В цілому ж за аналізований період рівень інтегрального показника сталого розвитку на 35,6% обумовлений значеннями індикаторів соціальної сфери, на 32,4% - екологічної та на 32% - економічно сфер (рис. 4.2).

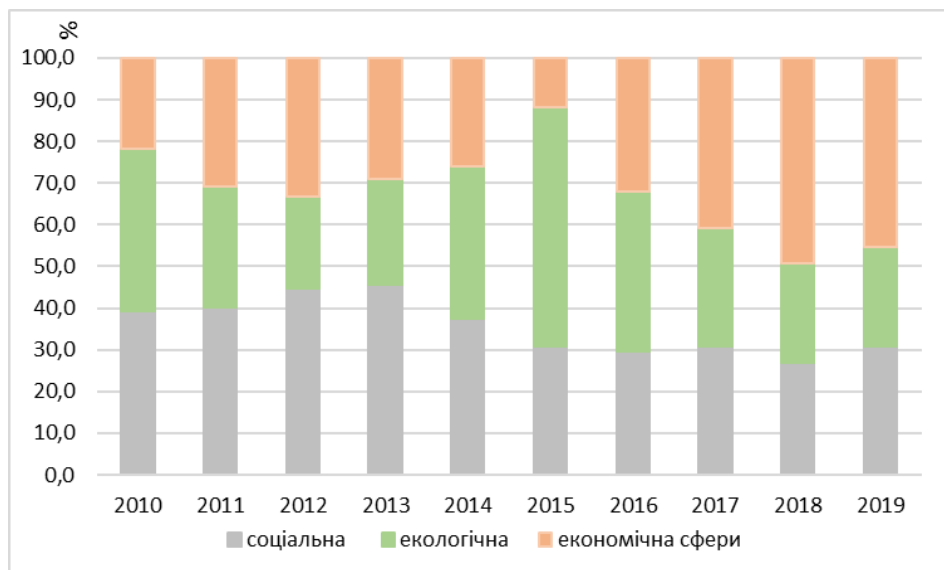

Рис. 4.2. Вклад досліджених сфер сталого розвитку у значення його інтегрального показника, 2010 – 2019 рр.

Побудована матриця кореляцій дозволяє судити про тісноту зв'язку між аналізованими показниками сфер розвитку Ємільчинського району (табл. 4.1). Так, сильний прямиий зв'язок виявлений між такими показниками: SI_1 та $SI_{2,9}$, $EcolI_{4,5}$; SI_2 та SI_1 , $EcolI_5$; SI_4 та $EcolI_{2,3,7}$, $EconI_{1,3,4}$; SI_5 та SI_2 , SI_9 , $EcolI_4$, $EconI_5$; SI_7 та $EconI_4$; SI_8 та $EcolI_7$, $EconI_{1-5}$; SI_9 та SI_1 , $EcolI_5$; $EcolI_2$ та SI_4 , $EcolI_{3,7}$, $EconI_3$; $EcolI_3$ та SI_4 , $EcolI_{2,7}$, $EconI_3$; $EcolI_4$ та SI_1 , $EcolI_5$; $EcolI_5$ та $SI_{1,2,9}$, $EcolI_4$; $EcolI_7$ та $SI_{4,8}$, $EcolI_{2,3}$, $EconI_{1,3-5}$; $EconI_1$ та $SI_{4,8}$, $EcolI_7$, $EconI_{3-5}$; $EconI_2$ та SI_8 , $EconI_{4-6}$; $EconI_3$ та $SI_{4,8}$, $EcolI_{2,3,7}$, $EconI_{1,4,5}$; $EconI_4$ та $SI_{4,7,8}$, $EcolI_7$, $EconI_{1-3,5}$; $EconI_5$ та SI_8 , $EcolI_7$, $EconI_{1-4}$; $EconI_6$ та $EconI_2$ (табл. 4.1).

Між у показниках $SI_{3,5}$ та $EcolI_8$ не виявлено прямого зв'язку, у SI_7 – оберненого, а у показників SI_6 та $EcolI_{1,6}$ не виявлено тісного зв'язку взагалі (табл. 4.1).

Таблиця 4.1

Матриця кореляцій аналізованих індексів сталого розвитку Ємільчинського району

	SI ₁	SI ₂	SI ₃	SI ₄	SI ₅	SI ₆	SI ₇	SI ₈	SI ₉	Ecoll ₁	Ecoll ₂	Ecoll ₃	Ecoll ₄	Ecoll ₅	Ecoll ₆	Ecoll ₇	Ecoll ₈	EconI ₁	EconI ₂	EconI ₃	EconI ₄	EconI ₅	EconI ₆	Інт. пок-к
SI ₁	1	0,7932	-0,0993	-0,95	0,0964	0,2143	-0,5241	-0,6199	0,7384	-0,2987	-0,7651	-0,7549	0,7256	0,9952	-0,5227	-0,8775	0,1985	-0,8633	-0,2748	-0,9471	-0,8025	-0,5535	0,3057	-0,8087
SI ₂	0,7932	1	-0,0312	-0,7544	-0,0101	-0,0716	-0,1837	-0,4818	0,4447	-0,3379	-0,907	-0,9022	0,5481	0,7687	-0,5481	-0,6972	0,3821	-0,7378	0,0825	-0,8607	-0,6433	-0,432	0,4305	-0,6775
SI ₃	-0,0993	-0,0312	1	-0,0287	-0,6856	0,2526	-0,0145	0,4565	-0,1333	-0,2881	-0,1455	-0,2396	-0,1664	-0,0279	0,0585	0,0028	-0,3746	0,2068	0,2303	0,001	0,2917	0,4855	0,3233	0,1634
SI ₄	-0,95	-0,7544	-0,0287	1	-0,122	-0,2364	0,4058	0,4024	-0,8082	0,4948	0,7846	0,7924	-0,5588	-0,9587	0,4605	0,8163	0,0341	0,7475	0,1452	0,9057	0,7177	0,3765	-0,5256	0,7062
SI ₅	0,0964	-0,0101	-0,6856	-0,122	1	0,3074	0,2296	-0,2351	-0,0002	-0,3634	0,0964	0,115	0,2026	0,0786	0,4256	-0,1209	0,1206	-0,2925	-0,3216	-0,1102	-0,3179	-0,4316	-0,1152	-0,1328
SI ₆	0,2143	-0,0716	0,2526	-0,2364	0,3074	1	-0,1027	-0,1397	-0,1284	-0,5394	-0,0413	-0,1323	0,2926	0,2643	0,4142	-0,289	-0,0603	-0,305	-0,3343	-0,226	-0,1214	-0,0637	-0,0425	-0,1252
SI ₇	-0,5241	-0,1837	-0,0145	0,4058	0,2296	-0,1027	1	0,574	-0,3548	-0,0425	-0,015	0,0168	-0,587	-0,5244	0,4436	0,4963	-0,0136	0,5417	0,5583	0,4472	0,6428	0,4347	0,1941	0,6633
SI ₈	-0,6199	-0,4818	0,4565	0,4024	-0,2351	-0,1397	0,574	1	-0,166	-0,0107	0,2857	0,2556	-0,746	-0,5924	0,4537	0,7338	-0,7526	0,7769	0,6712	0,6431	0,7868	0,8026	0,4634	0,8559
SI ₉	0,7384	0,4447	-0,1333	-0,8082	-0,0002	-0,1284	-0,3548	-0,166	1	-0,0993	-0,5415	-0,4957	0,201	0,7292	-0,5767	-0,4853	-0,2762	-0,357	0,0397	-0,5586	-0,4308	-0,1162	0,5416	-0,4035
Ecoll ₁	-0,2987	-0,3379	-0,2881	0,4948	-0,3634	-0,5394	-0,0425	-0,0107	-0,0993	1	0,3546	0,4582	-0,112	-0,3383	-0,1248	0,3821	0,2109	0,333	0,0434	0,4323	0,3317	0,0069	-0,4769	0,3066
Ecoll ₂	-0,7651	-0,907	-0,1455	0,7846	0,0964	-0,0413	-0,015	0,2857	-0,5415	0,3546	1	0,9878	-0,3579	-0,7609	0,52	0,661	-0,2593	0,5601	-0,2238	0,7982	0,4174	0,1904	-0,5647	0,499
Ecoll ₃	-0,7549	-0,9022	-0,2396	0,7924	0,115	-0,1323	0,0168	0,2556	-0,4957	0,4582	0,9878	1	-0,354	-0,7571	0,4835	0,6566	-0,2013	0,5664	-0,2314	0,8019	0,4151	0,1453	-0,6052	0,499
Ecoll ₄	0,7256	0,5481	-0,1664	-0,5588	0,2026	0,2926	-0,587	-0,746	0,201	-0,112	-0,3579	-0,354	1	0,7304	-0,0858	-0,7962	0,4487	-0,9382	-0,6762	-0,786	-0,8574	-0,8952	-0,2579	-0,8062
Ecoll ₅	0,9952	0,7687	-0,0279	-0,9587	0,0786	0,2643	-0,5244	-0,5924	0,7292	-0,3383	-0,7609	-0,7571	0,7304	1	-0,4859	-0,8989	0,1685	-0,8587	-0,3041	-0,9542	-0,7962	-0,5412	0,3062	-0,8077
Ecoll ₆	-0,5227	-0,5481	0,0585	0,4605	0,4256	0,4142	0,4436	0,4537	-0,5767	-0,1248	0,52	0,4835	-0,0858	-0,4859	1	0,4158	-0,2629	0,247	-0,0987	0,4424	0,344	0,057	-0,2076	0,5156
Ecoll ₇	-0,8775	-0,6972	0,0028	0,8163	-0,1209	-0,289	0,4963	0,7338	-0,4853	0,3821	0,661	0,6566	-0,7962	-0,8989	0,4158	1	-0,4195	0,8807	0,5698	0,948	0,8636	0,6988	-0,0045	0,9256
Ecoll ₈	0,1985	0,3821	-0,3746	0,0341	0,1206	-0,0603	-0,0136	-0,7526	-0,2762	0,2109	-0,2593	-0,2013	0,4487	0,1685	-0,2629	-0,4195	1	-0,4275	-0,3808	-0,3252	-0,3545	-0,5992	-0,5835	-0,4817
EconI ₁	-0,8633	-0,7378	0,2068	0,7475	-0,2925	-0,305	0,5417	0,7769	-0,357	0,333	0,5601	0,5664	-0,9382	-0,8587	0,247	0,8807	-0,4275	1	0,5423	0,9174	0,9314	0,8348	0,0243	0,8924
EconI ₂	-0,2748	0,0825	0,2303	0,1452	-0,3216	-0,3343	0,5583	0,6712	0,0397	0,0434	-0,2238	-0,2314	-0,6762	-0,3041	-0,0987	0,5698	-0,3808	0,5423	1	0,3453	0,6398	0,7611	0,695	0,6285
EconI ₃	-0,9471	-0,8607	0,001	0,9057	-0,1102	-0,226	0,4472	0,6431	-0,5586	0,4323	0,7982	0,8019	-0,786	-0,9542	0,4424	0,948	-0,3252	0,9174	0,3453	1	0,8583	0,6387	-0,2423	0,8802
EconI ₄	-0,8025	-0,6433	0,2917	0,7177	-0,3179	-0,1214	0,6428	0,7868	-0,4308	0,3317	0,4174	0,4151	-0,8574	-0,7962	0,344	0,8636	-0,3545	0,9314	0,6398	0,8583	1	0,8532	0,0718	0,9524
EconI ₅	-0,5535	-0,432	0,4855	0,3765	-0,4316	-0,0637	0,4347	0,8026	-0,1162	0,0069	0,1904	0,1453	-0,8952	-0,5412	0,057	0,6988	-0,5992	0,8348	0,7611	0,6387	0,8532	1	0,453	0,777
EconI ₆	0,3057	0,4305	0,3233	-0,5256	-0,1152	-0,0425	0,1941	0,4634	0,5416	-0,4769	-0,5647	-0,6052	-0,2579	0,3062	-0,2076	-0,0045	-0,5835	0,0243	0,695	-0,2423	0,0718	0,453	1	0,1184
Інт. пок-к	-0,8087	-0,6775	0,1634	0,7062	-0,1328	-0,1252	0,6633	0,8559	-0,4035	0,3066	0,499	0,499	-0,8062	-0,8077	0,5156	0,9256	-0,4817	0,8924	0,6285	0,8802	0,9524	0,777	0,1184	1

Тісний обернений зв'язок виявлений між SI_1 та $SI_{4,8}$, $EcolI_{2,3,7}$, $EconI_{3,4}$; SI_2 та SI_4 , $EcolI_{2,3,7}$, $EconI_{1,3,4}$; SI_3 та SI_5 ; SI_4 та $SI_{1,2,9}$, $EcolI_5$; SI_5 та SI_3 ; SI_8 та SI_1 , $EcolI_{4,8}$; SI_9 та SI_4 ; $EcolI_2$ та $SI_{1,2}$, $EcolI_5$; $EcolI_3$ та $SI_{1,2}$, $EcolI_5$, $EconI_6$; $EcolI_4$ та SI_8 , $EcolI_7$, $EconI_{1-5}$; $EcolI_5$ та SI_4 , $EcolI_{2,3,7}$, $EconI_{1,3,4}$; $EcolI_7$ та $SI_{1,2}$, $EcolI_{4,5}$; $EcolI_8$ та SI_8 ; $EconI_1$ та $SI_{1,2}$, $EcolI_{4,5}$; $EconI_2$ та $EcolI_4$; $EconI_3$ та $SI_{1,2}$, $EcolI_{4,5}$; $EconI_4$ та $SI_{1,2}$, $EcolI_{4,5}$; $EconI_5$ та $EcolI_4$; $EconI_6$ та $EcolI_3$, що підтверджується значеннями коефіцієнтів кореляції, наведеними в табл. 4.1.

Інтегральний показник сталого розвитку має пряму кореляцію з $SI_{4,7,8}$, $EcolI_7$, $EconI_{1-5}$ та обернену кореляцію з $SI_{1,2}$; $EcolI_{4,5}$ (табл. 4.1).

Інтегральний показник сталого розвитку Ємільчинського району, що враховує соціальну, екологічну та економічну сфери життєдіяльності суспільства, представлений на рис. 4.3.

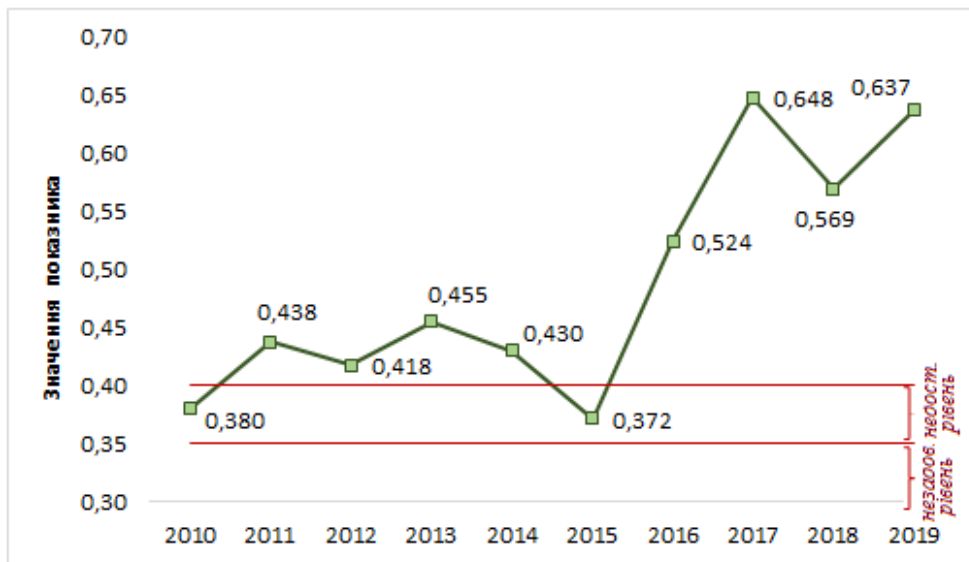

Рис. 4.3. Інтегральний показник сталого розвитку Ємільчинського району

Простежується тенденція до підвищення значень показника сталого розвитку, що свідчить про правильний вибір траєкторії органами влади. Саме на показники, які мають значення індексів, що відповідають низькому, незадовільному та недостатньому рівнів, у всіх аналізованих сферах, необхідно звернути увагу органам влади для забезпечення стабільного сталого розвитку Ємільчинського району.

ВИСНОВКИ

1. Екологічна сфера протягом 2010 – 2018 р. характеризувалася індексами на рівні від 0,278 до 0,704. Протягом 2010 – 2015 р. мали місце найнижчі значення індексів рівня розвитку, в той час як у 2016 – 2019 р. спостерігався достатній рівень розвитку (за виключенням показників поводження з відходами $EsolI_{4,5}$ та капітальних інвестицій на охорону довкілля).

2. Економічна сфера характеризувалася індексами, що відповідали рівням від низького до достатнього (значення індексів від 0,144 до 0,865), при чому найгірші значення припали на найбільш кризові роки для української економіки – 2010 та 2015 р.

3. Розвиток соціальної сфери Ємільчинського району підлягав мінімальним змінам та знаходився на рівнях від недостатнього до достатнього (значення індексів від 0,379 до 0,625), найнижчий рівень розвитку відповідав 2015 р.

4. На значення інтегрального показника сталого розвитку Ємільчинського району у період 2010 – 2014 рр. найбільший вплив мала соціальна сфера, у 2015 – 2016 рр. її місце посіла сфера охорони НПС, у 2017 – 2019 рр. – економічна сфера.

5. На показники, що характеризуються низьким, незадовільним та недостатнім рівнем індексів у всіх аналізованих сферах, необхідно звернути увагу органам влади для забезпечення стабільного сталого розвитку Ємільчинського району.

6. Інтегральний показник сталого розвитку у періоди 2011 – 2014 рр. та 2016 – 2019 рр. характеризувався достатнім рівнем, а в 2010 та 2015 р. - недостатнім.

7. Рівень інтегрального показника сталого розвитку на 35,6% обумовлений значеннями індикаторів соціальної сфери, на 32,4% екологічної та на 32% економічної сфер.

8. Інтегральний показник сталого розвитку має пряму кореляцію з індикаторами $SI_{4,7,8}$, $EcoII_7$, $EconI_{1-5}$ та обернену кореляцію – з $SI_{1,2}$; $EcoII_{4,5}$.

9. Простежується тенденція до підвищення значень показника сталого розвитку, що свідчить про правильний вибір траєкторії органами влади.

ПРОПОЗИЦІЇ

1. Департаменту регіонального розвитку ЖОДА:

- щорічно проводити оцінку сталого розвитку Житомирської області та її адміністративно-територіальних утворень з визначенням їх рейтингових позицій та враховувати отримані результати в процесі прийняття управлінських рішень та розроблення програм розвитку області.

2. Ємільчинській районній державній адміністрації:

- щорічно проводити оцінку сталого розвитку району за індикаторами соціальної, екологічної та економічної сфер розвитку, а результати такої оцінки враховувати в процесі прийняття управлінських рішень, розроблення програм та заходів щодо покращення сталого розвитку району;

- для вирішення проблем сталого розвитку району та забезпечення участі у міжнародних грантових програмах та їх реалізації створити у Ємільчинській РДА підрозділ планування та сталого розвитку, до складу якого мають бути залучені органи місцевого самоврядування, суб'єкти підприємницької діяльності, освітні та громадські організації;

- враховуючи, що результати наших досліджень вказують на найбільший вплив соціальної сфери на сталий розвиток району, саме на ній має бути зосереджена максимальна увага органів влади.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бернадзіковська Л. О. Оцінка економічних проблем сталого розвитку сільських територій регіону та шляхи їх подолання. *Економічні науки. Серія : Облік і фінанси*. 2011. Вип. 8. С. 46-50.
2. Буканов Г. М. Євроінтеграційні орієнтири формування екологічної політики в Україні в контексті сталого розвитку регіонів. *Ефективність державного управління*. 2019. Вип. 4. С. 214-225.
3. Войчук М. В. Організаційно-економічні засади управління сталим розвитком міста : дис. ... канд. екон. наук : 08.00.05. Луцьк, 2018. 306 с.
4. Герасимчук Л. О., Полонська А. В., Чегус в. В. Стан екологічної безпеки м. Житомир. *Проблеми та перспективи сучасної науки та освіти* : м-ли II Міжнар. наук.-практ. конф. м. Львів, 15-16 серпня 2020 року. Львів : Львівський науковий форум, 2020. С. 44-45.
5. Данилишин Б., Куценко В. Соціальна безпека – підґрунтя сталого розвитку. *Вісник НАНУ*. 2010. № 1. С. 20-28.
6. Державна служба статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
7. Дуднікова І. І. Напрями вирішення проблем антропогенного впливу на природу, людину, суспільство та досягнення сталого розвитку. *Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії*. 2019. Вип. 77. С. 23-34.
8. Жмай О. Реалізація концепції сталого розвитку в Україні: екологічний, економічний і соціальний аспекти (на прикладі проекту Econote). *Філософія та гуманізм*. 2019. Вип. 2. С. 34-43.
9. Котикова О. І., Летуновський Р. А., Ємельянов І. С. Результативність реалізації регіональної політики сталого розвитку –

соціально-економічний стан Миколаївської області. *Modern economics*. 2019. № 16. С. 40-47.

10. Кравченко Ю. М., Антощенкова В. В. Фактори сталого розвитку економіки аграрного сектору. *Вісник ХНТУСГ ім. Петра Василенка*. 2019. Вип. 200. С. 174-183.

11. Крючковський В. В., Коробов В. К. Сталість і людський розвиток у Чорноморському регіоні: проблема оцінювання сталого розвитку. *Економічні інновації*. 2013. Вип. 53. С. 120-128.

12. Куценко В. І. Механізми забезпечення сталого розвитку: місце і роль соціальної сфери. *Наук. вісник Ів.-Франківського національного технічного університету нафти і газу. Серія : Економіка та управління в нафтовій і газовій промисловості*. 2019. № 1. С. 96-108.

13. Кушнір Л. Л. Природні ресурси України як базовий фактор сталого розвитку національної економіки. *Економічний простір*. 2013. № 72. С. 273-288.

14. Лазарева О. В., Рощенко В. А. Розвиток екологічної складової сталого розвитку економіки України. *Інвестиції: практика та досвід*. 2019. № 8. С. 19-22.

15. Лендел М. А. Сільські території в системі сталого соціально-економічного розвитку регіону. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія : Економіка*. 2016. Вип. 1(2). С. 125-129.

16. Макаренко І. О., Биченко Д. О., Макаренко С. М. Світовий досвід запровадження стратегій сталого розвитку та корпоративної соціально-екологічної відповідальності у контексті посилення національної конкурентоспроможності. *Modern economics*. 2019. № 13. С. 161-167.

17. Нікішина Ю. І. Ключові положення стратегії сталого розвитку Республіки Італія. *Економічні інновації*. 2013. Вип. 53. С. 171-176.

18. Осипенко К. В. Соціальна, економічна та екологічна підсистеми формування сталого розвитку населених пунктів. *Містобудування та територіальне планування*. 2019. Вип. 69. С. 299-303.

19. Питання збору даних для моніторингу реалізації цілей сталого розвитку : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 21.08.2019 № 686-р. *URL*: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/686-2019-p>.

20. Поплавська Ж., Поплавський В. Як дорости Україні до сталого розвитку? *Вісник НАНУ*. 2007. № 9. С. 8-14.

21. Про організацію виконання постанов Верховної Ради Української РСР про порядок введення в дію законів Української РСР "Про правовий режим території, що зазнала радіоактивного забруднення внаслідок Чорнобильської катастрофи" та "Про статус і соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи" : Кабінет Міністрів УРСР; Постанова від 23.07.1991 № 106а. *URL* : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/106a-91п>.

22. Про Стратегію сталого розвитку "Україна - 2020": Указ Президента України; Стратегія від 12.01.2015 № 5/2015. *URL* : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5/2015>.

23. Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року : Указ Президента України від 30.09.2019 № 722/2019. *URL* : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/722/2019>.

24. Проблеми запровадження засад сталого розвитку в Україні / А. Г. Шапар, М. А. Ємець, Б. В. Буркинський, С. К. Харічков, Л. Г. Руденко, С. А. Лісовський, П. М. Черінько. *Екологія і природокористування*. 2013. Вип. 16. С. 18-26.

25. Пушкарь І. В. Механізми вдосконалення системи управління сталим розвитком регіону. *Вісник Академії митної служби України. Сер. : Державне управління*. 2010. № 2. С. 121-129.

26. Семененко І. М. Цілі діяльності підприємств з урахуванням концепції сталого розвитку. *Відповідальна економіка*. 2012. Вип. 4. С. 209-212.

27. Сергеев В. В., Копач П. І. Основні шляхи досягнення цілей сталого розвитку гірничо-металургійних регіонів. *Екологія і природокористування*. 2013. Вип. 16. С. 167-180.
28. Соколова А. О. Сучасний стан та оцінка економічних засад сталого сільського розвитку: регіональний аспект. *Формування ринкових відносин в Україні*. 2016. № 2. С. 92-97.
29. Сталий розвиток. URL : https://uk.wikipedia.org/Сталий_розвиток#Складові_концепції_сталого_розвитку.
30. Статистичні щорічники Житомирської області за 2010 – 2019 роки.
31. Харченко В. О. Про національні підходи Німеччини у питаннях забезпечення сталого розвитку країни. *Нова парадигма*. 2013. Вип. 115. С. 37-44.
32. Химинець В. В. Інституційні основи сталого розвитку Карпатського регіону в контексті синьої економіки. *Сталий розвиток економіки*. 2013. № 3. С. 161-165.
33. Цілі сталого розвитку Україна-2019 : моніторинговий звіт. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/csr_prezent/ukr/st_rozv/publ/SDGs-MonitoringReport_v08_24.09.2019.pdf.
34. Bain P.G., Kroonenberg P.M., Johansson L. et al. Public views of the Sustainable Development Goals across countries. *Nat Sustain*. 2019. 2, 819–825. <https://doi.org/10.1038/s41893-019-0365-4>.
35. Dias J., Salgado E., Barbosa S., Alvarenga A. & Lira J. Assessment of the Sustainability of Countries at Worldwide. *Journal of Management and Sustainability*. 2017. 7. 51. 10.5539/jms.v7n4p51
36. Heike Mayer, Paul Knox. Small-Town Sustainability: Prospects in the Second Modernity. *European Planning Studies*. 2010. 18:10, 1545-1565. DOI: 10.1080/09654313.2010.504336.
37. Hens L. The challenge of the sustainable city. *Environ Dev Sustain*. 2010. 12, 875–876. <https://doi.org/10.1007/s10668-010-9259-3>.

38. Kuhlman T., Farrington J. What is Sustainability? *Sustainability*. 2010. 2(11), 3436-3448. <https://doi.org/10.3390/su2113436>.
39. Mitchell Waldrop M. News Feature: The quest for the sustainable city. *PNAS*, 2019, 116 (35): 17134-17138. <https://doi.org/10.1073/pnas.1912802116>.
40. Report of the World Commission on Environment and Development: Our Common Future. *URL*: <https://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/5987our-common-future.pdf>
41. Justice Mensah. Sustainable development: Meaning, history, principles, pillars, and implications for human action: *Literature review, Cogent Social Sciences*. 2019. 5:1. DOI: 10.1080/23311886.2019.1653531
42. Satterthwaite D. Sustainable Cities or Cities that Contribute to Sustainable Development? *Urban Studies*. 1997. 34(10), 1667-1691. doi:10.1080/0042098975394.
43. Wackernagel M., Hanscom L., Lin D. Making the Sustainable Development Goals Consistent with Sustainability. *Front. Energy Res*. 2017. 5:18. doi: 10.3389/fenrg.2017.00018.
44. World Bank. 2018. Atlas of Sustainable Development Goals 2018 : From World Development Indicators. World Bank Atlas;. Washington, DC: World Bank. *URL* : <https://openknowledge.worldbank.org/handle/10986/29788>.